ONTWAPENING

DE FUNDAMENTELE VOORSTELLEN VAN DE SOVJET-UNIE

Strijd voor beëindiging van de bewapeningswedloop, voor ontwapening tot aan algemene en algehele ontwapening toe — ziehier één der belangrijkste doelstellingen in de actieve buitenlandse politiek van de Sovjet-Unie.

Afwending van de dreiging van een kernoorlog en terugbrengen van het kernwapenarsenaal

Beperking van de strategische bewapening

Verbod op kernproeven

Non-proliferatie van kernwapens

Betere garanties voor de veiligheid van kernwapenvrije staten

Het instellen van kernwapenvrije zones en vredeszones

Verbod op chemische wapens

Verbod op nieuwe wapentypes voor massavernietiging

Afwending van een bewapeningswedloop in de ruimte

Vermindering van strijdkrachten en conventionele wapens

Verlaging der defensiebudgetten

Europese veiligheidsvraagstukken

Algemene en algehele ontwapening

© Uitgeverij Persagentschap Novosti, 1983

1

AFWENDING VAN DE DREIGING VAN EEN KERNOORLOG EN TERUGBRENGEN VAN HET KERNWAPEN-ARSENAAL

De onrustbarende ontwikkeling van gebeurtenissen in de wereld van vandaag maakt het absoluut noodzakelijk dat er acuut maatregelen worden genomen ter afwending van een kernoorlog, die catastrofale gevolgen voor de mensheid zou hebben. Deze gedachten vormden de leidraad voor *het optreden van de Sovjet-Unie op de 36e zitting van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties in 1981, waarbij zij voorstelde een declaratie ter afwending van een kernramp aan te nemen. In de aangenomen declaratie werd gesteld, dat het als eerste gebruiken van kernwapens moest worden beschouwd als een ernstige misdaad jegens de mensheid.* Tegelijkertijd werden alle doctrines die een dergelijk gebruik toelieten veroordeeld als zijnde in tegenspraak met de wetten van de menselijke moraal en de hoge idealen van de Verenigde Naties.

Tijdens de tweede bijzondere zitting van de Algemene Vergadering van de VN in juni 1982 over ontwapening nam de Sovjet-Unie een stap van uniek belang: zij nam eenzijdig de verplichting op zich niet als eerste kernwapens te zullen gebruiken. Als andere kernmachten het voorbeeld van de Sovjet-Unie volgen, zal de kans op

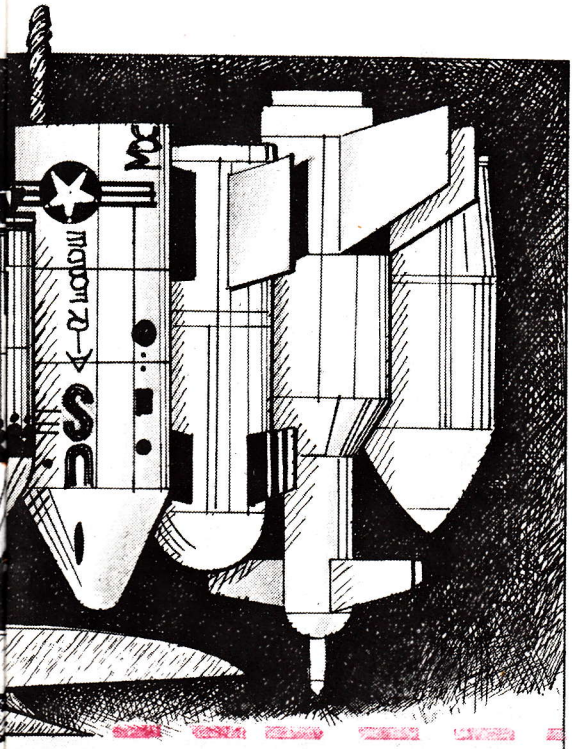

een kernoorlog in feite tot nul worden gereduceerd en zal de militaire en politieke toestand in de wereld een radicale keer ten goede nemen.

De Sovjet-Unie wijst eveneens met klem op de noodzaak voor alle staten de verplichting op zich te nemen er te allen tijde van af te zien in relatie tot elkaar geweld te gebruiken of met geweld te dreigen. In dit verband *is de Sovjet-Unie voorstander van het sluiten van een wereldomvattend verdrag dat het gebruiken van geweld in internationale betrekkingen moet uitsluiten. En voorstel hiertoe heeft zij in 1976 ter bestudering ingediend bij de VN.*

In haar streven om met behulp van alle mogelijke maatregelen te voorkomen dat er ooit een kernoorlog komt, heeft de Sovjet-Unie op de 37e zitting van de Algemene Vergadering van de VN in 1982 bij wijze van eerste stap in deze richting het volgende voorstel gedaan: alle kernmachten stoppen (bevriezen) gelijktijdig de productie en ontwikkeling van kernwapenvoorraden en -transportmiddelen en tevens de productie van het voor de vervaardiging van de verschillende kernwapentypes benodigde splijtingsmateriaal.

De Sovjet-Unie strijdt vasthoudend en consequent voor vernietiging van het kernwapenarsenaal en wil hiermee bereiken, dat kernenergie enkel nog zal dienen voor het welzijn van de mensen en dat de tragedies van Hiroshima en Nagasaki de laatste in hun soort zullen zijn geweest.

Reeds in 1946 heeft de Sovjet-Unie bij de VN-commissie voor kernenergie een plan ingediend voor een internationale conventie betreffende de verplichting voor alle staten geen kernwapens te gebruiken, de productie en opslag ervan te verbieden en in een tijdsbestek van drie maanden alle voorraden te vernietigen. Dit voorstel schept de mogelijkheid tot een relatief eenvoudige oplossing van het probleem, hoe de kernwapens in het vroegste stadium van hun ontwikkeling uit te sluiten uit de wapenarsenalen van de betrokken staten.

Vanaf haar allereerste voorstel tot verbod op kernwapens, gedurende de gehele daaropvolgende periode en tot op de dag van vandaag houdt de Sovjet-Unie onveranderlijk vast aan de noodzaak te komen tot een acute oplossing van het probleem der kernbewapening.

In 1978, tijdens de eerste bijzondere zitting van de Algemene Vergadering van de VN over ontwapening, ontplooide de Sovjet-Unie een veelomvat-

tend initiatief voor beëindiging van de kernwapenwedloop en voor ontwapening op kernwapengebied. Zij stelde voor te komen tot internationale afspraken over het staken van de productie van alle soorten kernwapens en over het geleidelijk afbouwen van de voorraden tot aan volledige liquidatie toe.

In 1979 bracht de delegatie van de Sovjet-Unie in de Ontwapeningscommissie concrete voorstellen naar voren voor de voorwaarden, waaronder te onderhandelen over ontwapening op kernwapengebied, voor de samenstelling der deelnemers aan de onderhandelingen en voor een agenda van te bespreken problemen.

Op de tweede bijzondere zitting van de Algemene Vergadering van de VN over ontwapening sprak de Sovjet-Unie zich uit voor uitwerking, acceptatie en stapgewijze verwezenlijking van het programma voor ontwapening op kernwapengebied. De Sovjet-Unie verklaarde zich bereid te overwegen om stopzetting van de productie van splijtstof voor kernwapens tot één van de eerste programmapunten te maken. Met haar optreden, dat tot doel had te bewerkstelligen dat de beperking en vermindering van de kernbewapening alle kernwapens zou omvatten, met op de eerste plaats strategische wapens en raketten voor de middellange afstand, zou de Sovjet-Unie bereid zijn op wederzijdse basis zover te gaan, dat reeds de eerste stap tot vermindering van deze wapens een grote zou zijn.

2

BEPERKING VAN DE STRATEGISCHE BEWAPENING

De grootste betekenis hecht de Sovjet-Unie aan maatregelen die gericht zijn op het tot stand brengen van afspraken met de Verenigde Staten over beperking en vermindering van wapens met strategische bestemming, aangezien deze wapens aan beide zijden het zwaartepunt van de gevechtskracht vormen.

Als resultaat van de onderhandelingen over beperking van strategische wapens tussen de Sovjet-Unie en de Verenigde Staten werden in 1972 twee belangrijke overeenkomsten ondertekend: het verdrag tussen de Sovjet-Unie en de Verenigde Staten tot beperking van verdediging door middel van anti-raketsystemen en de tijdelijke overeenkomst tussen de Sovjet-Unie en de Verenigde Staten over enkele maatregelen op het gebied van de beperking van strategische aanvalswapens (SALT-1).

Volgens het verdrag voor de beperking van het anti-raketsysteem (A.R.V.), dat een permanent karakter draagt, verplichten de Sovjet-Unie en de Verenigde Staten zich ertoe deze systemen niet te stationeren op hun eigen grondgebied, de anti-raketsystemen beneden een bepaald aantal te houden en de lanceerinstallaties voor anti-raketwapens te beperken tot een afgesproken hoeveelheid.

Een ander document, een tijdelijke overeenkomst, gesloten voor de periode van vijf jaar, legde bepaalde kwantitatieve en kwalitatieve beperkingen op met betrekking tot stationaire lanceerinstallaties voor intercontinentale ballistische raketten, lanceerinstallaties voor ballistische raketten op onderzeeërs en moderne onderzeeërs met ballistische raketten.

Bij de uitwerking van de beide documenten was de kwestie van de controle met succes opgelost. Beide partijen waren het erover eens geworden, dat de controle op naleving van de regels van deze overeenkomst zou worden uitgevoerd met behulp van de eigen technische middelen van elk land.

In 1979 werd tussen de Sovjet-Unie en de Verenigde Staten het accoord gesloten over de beperking van strategische aanvalswapens (SALT-2). Deze overeenkomst bepaalt, dat beide partijen gelijkelijk gebonden zijn aan een bepaald maximum transportmiddelen voor kernwapens en er wordt voorzien in vermindering van het bestaande kernwapenarsenaal. Ter vermindering van de dreiging die wordt gevormd door een kwalitatieve bewapeningswedloop legt het verdrag wezenlijke beperkingen op

aan modernisatie van strategische aanvalssystemen en aan het scheppen van nieuwe systemen. SALT-2 vormt een acceptabele balans tussen de wederzijdse belangen van de Sovjet-Unie en de Verenigde Staten, daar het is gebaseerd op het principe van gelijkheid en identieke veiligheid. Volledige realisatie van de te Wenen ondertekende documenten zou nieuwe mogelijkheden openen om de toename van opslagplaatsen voor kernraketten te stoppen en om een effectieve beperking van deze raketten te waarborgen, zowel kwantitatief als kwalitatief. De Verenigde Staten hebben echter een spaak in het wiel gestoken, zodat het verdrag niet van kracht is geworden.

De Sovjet-Unie hecht grote waarde aan de onderhandelingen die zij momenteel met de Verenigde Staten voert over beperking en vermindering van strategische wapens. Het feit op zich dat deze besprekingen plaatsvinden is ontegenzeggelijk positief te noemen. Maar alleen daarmee komen we er niet. Beide partijen moeten bereid zijn te zoeken naar oplossingen die ook voor de andere partij aanvaardbaar zijn. In de Sovjet-Unie is men de mening toegedaan dat, willen de onderhandelingen tot overeenstemming leiden, het in de eerste plaats noodzakelijk is dat ze werkelijk beperking en vermindering van de strategische wapens tot doel hebben en dat ze niet als dekmantel dienen voor

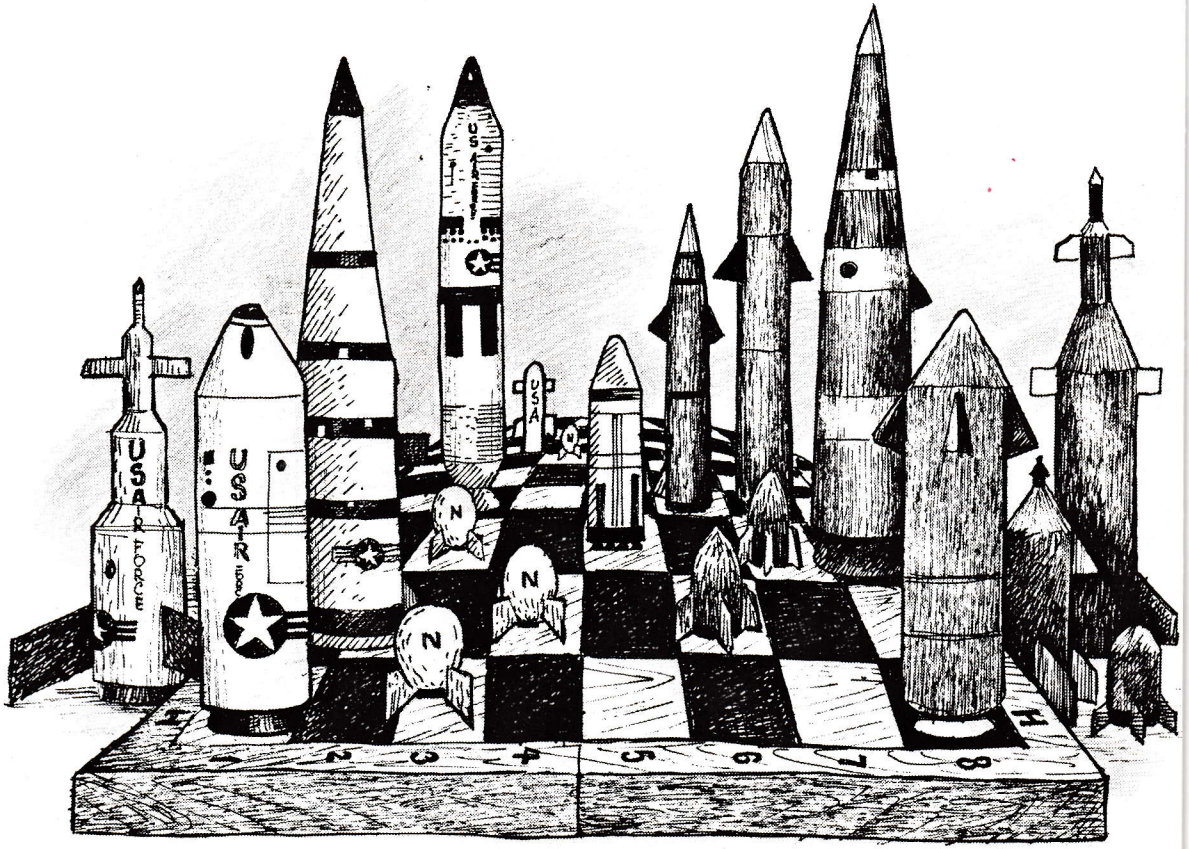

voortzetting van de bewapeningswedloop en opheffing van de ontstane pariteit. Ten tweede is het noodzakelijk dat beide partijen bij de onderhandelingen rekening houden met elkaars gerechtvaardigde veiligheidsbelangen en dat ze handelen in strikte overeenstemming met het principe van gelijkheid en identieke veiligheid. En tenslotte moet al wat vroeger op dit gebied aan positiefs is bereikt behouden blijven. Bovendien heeft de Sovjet-Unie voorgesteld het aantal kernwapens met strategische bestemming bij het begin van de onderhandelingen te bevriezen en om hun modernisatie zo veel mogelijk te beperken. Ook was het noodzakelijk voor de tijd dat de onderhandelingen duurden niets te ondernemen dat zou kunnen leiden tot verstoring van de stabiliteit in de strategische situatie. In concreto stelt de Sovjet-Unie voor het totale aantal lanceerinstallaties voor intercontinentale ballistische raketten en het aantal onderzeeboten met faciliteiten om ballistische raketten te lanceren etappegewijs te verminderen, en tevens het aantal zware bommenwerpers aan beide zijden tot 1800 eenheden terug te brengen, d.w.z. *het oorspronkelijke plafond van deze middelen*, zoals dat was vastgesteld in SALT-2, *met 25% te verlagen.*

3

VERBOD OP KERNPROEVEN

Naar de mening van de Sovjet-Unie is een algeheel en algemeen verbod op het nemen van kernproeven een van de meest urgente opgaven met betrekking tot beperking van de bewapeningswedloop. Dergelijke proeven leiden tot kwalitatieve perfectie van kernwapens, tot het verschijnen van nieuwe types en tenslotte tot opvoeren van de bewapeningswedloop. Dit proces leidt tot destabilisatie van de strategische situatie, want er verschijnen wapens van een zodanig kaliber, dat controle erop uit hoofde van hun karakteristiek nauwelijks mogelijk is.

Van alle kernmachten was de Sovjet-Unie de eerste die voorstelde een eind te maken aan kernproeven en de eerste die in zijn ontwapeningsprogramma een verbod op deze proeven opnam. *Reeds in mei 1955 diende de Sovjet-Unie in de VN ter bestudering een voorstel in, volgens hetwelk alle staten die over de atoom- en waterstofbom beschikten zich verplichtten het nemen van kernproeven te staken.*

In 1963 werd op initiatief van de Sovjet-Unie een verdrag gesloten tot een verbod op het nemen van kernproeven in atmosfeer, ruimte en onder water. Het aantal aangesloten landen bedraagt thans honderdtien. Deze wapenbeheersing betekende het eerste grote succes in de strijd voor

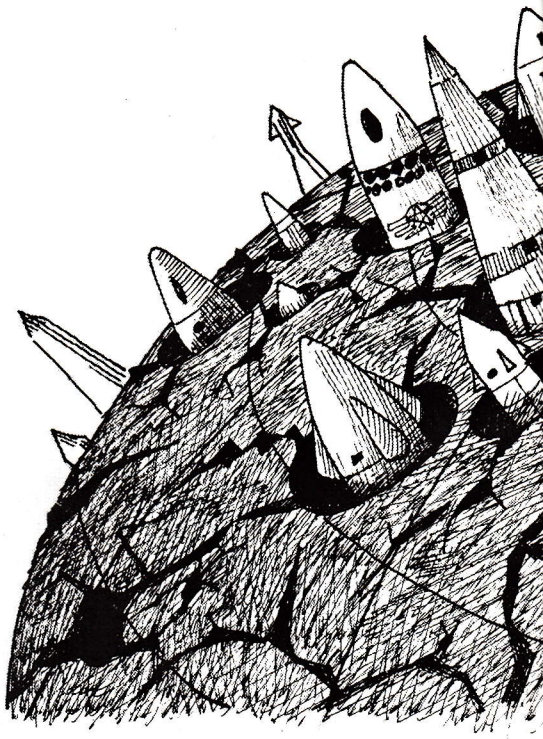

beperking van de kernbewapeningswedloop en in zekere mate werden de mogelijkheden voor verdere perfectie van kernwapens erdoor beperkt.

In 1974 werd tussen de Sovjet-Unie en de Verenigde Staten een verdrag tot beperking van ondergrondse kernproeven ondertekend. De Sovjet-Unie en de Verenigde Staten zagen hierbij af van het nemen van proeven met zwaardere en gevaarlijkere types kernwapens en buiten het verbod vallende ondergrondse kernontploffingen werden er tot een minimum door beperkt. Deze overeenkomst weerspiegelde de afspraak, dat beide staten met behulp van de eigen technische middelen controle zouden uitoefenen op naleving van de aanvaarde verplichtingen. Het is echter de schuld van de Verenigde Staten, dat dit verdrag tot op heden nog niet in werking is getreden.

In 1976 sloten de Sovjet-Unie en de Verenigde Staten een verdrag over ondergrondse kernproeven voor vreedzame doeleinden, waarbij bepaalde beperkingen werden vastgelegd ten aanzien van de maximale sterkte zowel van afzonderlijke als van series vreedzame kernproeven. Voor inachtneming van deze voorwaarden staan garant de eigen technische controlemiddelen van elk land, uitwisseling van informatie over geplande proeven, en ook het verlenen van toegang tot de plaats van de proefnemingen aan vertegenwoordigers van de andere partij. Helaas houden de Verenigde Staten het in werking treden van dit verdrag reeds enkele jaren op.

Vandaag de dag vormt de kwestie van stopzetting van alle kernproeven door alle staten een belangrijk agendapunt. De Sovjet-Unie heeft een concreet ontwerp uitgewerkt voor een verdrag dat deze kwestie moet regelen en dit ontwerp in 1975 ter bestudering aangeboden aan de Verenigde Naties. Het initiatief van de Sovjet-

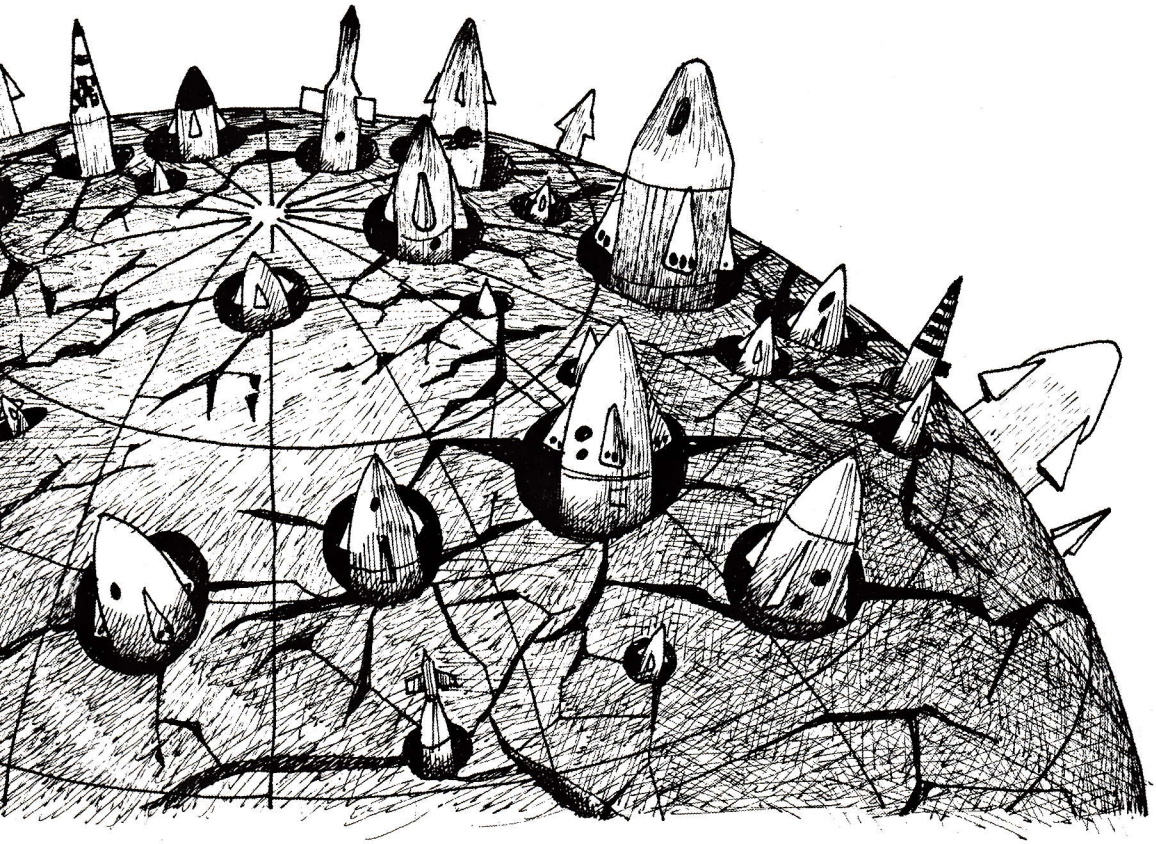

Unie werd door een overweldigende meerderheid der leden van de VN goedkeurend ontvangen, maar de Westerse mogendheden en China steunden dit voorstel niet, en er is toen geen begin gemaakt met onderhandelingen over een algemeen en algeheel verbod op het nemen van kernproeven.

Op initiatief van de Sovjet-Unie begonnen de Sovjet-Unie, de Verenigde Staten en Engeland in 1977 trilaterale onderhandelingen met als doel de uitwerking van een verdrag tot een algemeen en algeheel verbod op het nemen van kernproeven. Tijdens de onderhandelingen zijn er teneinde tot overeenstemming te komen door de Sovjet-Unie een aantal grote concessies gedaan. Zo verklaarde zij zich bijvoorbeeld bereid tot een afspraak om niet alleen voor bepaalde tijd het nemen van kernproeven te verbieden, maar ook om een moratorium in te stellen op kernontploffingen voor vreedzame doeleinden. Zelfs indien in het begin maar drie van de vijf kernmogendheden deel zouden hebben aan de overeenkomst, dan nog was de Sovjet-Unie bereid tot zo'n overeenkomst, als dat maar tot gevolg had dat er een verbod op het nemen van kernproeven van kracht werd. De onderhandelingen slaagden in zoverre, dat men het eens werd over de voornaamste punten die zo'n verdrag moest bevatten, en het leek erop, dat de ondertekening ervan niet lang op zich zou laten wachten. Maar een scherpe wending in de koers van het Westen veroorzaakte een toename in de oorlogsvoorbereidingen en tengevolge hiervan liepen de trilaterale onderhandelingen vast. En eind 1980 werden ze door het Westen eenzijdig afgebroken.

Op de 37e zitting van de Algemene Vergadering van de VN in 1982 stelde de Sovjet-Unie voor de uitwerking en ondertekening van het verdrag tot algeheel en algemeen verbod op het nemen van kernproeven te bespoedigen en in de Ontwapeningscommissie terstond te beginnen met onderhandelen.

Tot dat doel diende de Sovjet-Unie ter bestudering van de Vergadering in de *"Basispunten voor een verdrag tot algeheel en algemeen verbod op het nemen van kernproeven"*. Dit document houdt rekening met de mate van overeenstemming die bij de besprekingen van dit probleem was bereikt, en ook met de opvattingen en wensen die vele staten hadden uitgesproken, waaronder die met betrekking tot de problemen van controle.

Dit voorstel kon rekenen op ruime steun in de VN. Overeenkomstig een resolutie, met 115 stemmen aangenomen op de 37e zitting van de Algemene Vergadering van de VN, ging het door de Sovjet-Unie voorgestelde ontwerpverdrag door naar de Ontwapeningscommissie.

Om gunstiger voorwaarden te scheppen voor de uitwerking van het verdrag stelde de Sovjet-Unie voor, dat alle kernmachten een moratorium zouden instellen op enigerlei kernontploffingen, inclusief die voor vreedzame doeleinden, en wel vanaf een afgesproken datum. Een dergelijk moratorium zou van kracht moeten zijn totdat het verdrag was gesloten.

De Sovjet-Unie is van mening, dat een radicale oplossing van het probleem, bestaande uit een algeheel en algemeen verbod op het nemen van kernproeven, ook door middel van enkele doelgerichte, tussentijdse maatregelen zou kunnen worden bevorderd. Zodoende is de Sovjet-Unie te allen tijde bereid op wederzijdse basis de met de Verenigde Staten gesloten verdragen over beperking van ondergrondse kernproeven en over ontploffingen voor vreedzame doeleinden te ratificeren. Ook is de Sovjet-Unie voorstander van hervatting van de trilaterale onderhandelingen tussen de Sovjet-Unie, de Verenigde Staten en Engeland over verbod op alle kernproeven.

4

NON-PROLIFERATIE VAN KERNWAPENS

De Sovjet-Unie wijdt zich zonder aflaten en met opperste aandacht aan de taak van het tegengaan van de verspreiding van kernwapens, daar de dreiging van een kernoorlog mateloos zou toenemen, als nieuwe staten voor hun oorlogvoering de beschikking kregen over middelen ter vervaardiging en opslag van kernwapens.

Niet later dan in 1957 trad de Sovjet-Unie op als initiator van het plan om tot overeenstemming te komen over de non-proliferatie van kernwapens. In een memorandum over gedeeltelijke maatregelen op gebied van de ontwapening, dat op de 12e zitting van de Algemene Vergadering van de VN ter bestudering werd ingediend door de Sovjet-Unie, sprak zij zich uit vóór verplichting voor kernmachten geen atoom-en waterstofwapens ter beschikking te stellen van andere staten en militaire blokken.

Op basis van deze benaderingswijze *werd door de regering van de Sovjet-Unie in 1965 een ontwerp voor een non-proliferatieverdrag voor kernwapens ter bestudering ingediend.*

De in de herfst van 1966 begonnen onderhandelingen tussen de Sovjet-Unie en de Verenigde Staten leidden in 1968 tot ondertekening van het non-proliferatieverdrag. Thans hebben zich zo'n 120 staten bij het verdrag aangesloten. Volgens het verdrag verplichtten de kernmogendheden zich in geen geval aan wie ook kernwapens e.d. te leveren, en de staten die niet over kernwapens beschikten, verplichtten zich niet over te gaan tot productie of aanschaf van kernwapens e.d. Ter controle van de nakoming van deze verplichtingen moeten de aan het verdrag deelnemende kernwapenvrije staten met het Internationale Agentschap voor Atoomenergie (IAEA) overeenkomsten sluiten aangaande garanties, die moeten voorzien in de instelling van controle op alle nucleaire activiteiten van deze landen door het Agentschap.

Om tegemoet te komen aan de wensen van vele kernwapenvrije landen en ter verdere bevordering van de non-proliferatie van kernwapens heeft de Sovjet-Unie zich als blijk van goede wil bereid verklaard een deel van haar kerninstallaties die voor vreedzame doeleinden worden geëxploiteerd onder controle te plaatsen van het IAEA. Het gaat hier om enkele kerncentrales en proefreactoren.

De Sovjet-Unie neemt consequent stappen tot verdere bevordering van de non-proliferatie van kernwapens. Deze inspanningen zijn er vooral op gericht om te komen tot universele aansluiting van alle staten bij het non-proliferatieverdrag, en om alle pogingen tot herziening of revisie van de bepalingen van het verdrag, onder welk mom deze ook worden ondernomen, te verijdelen.

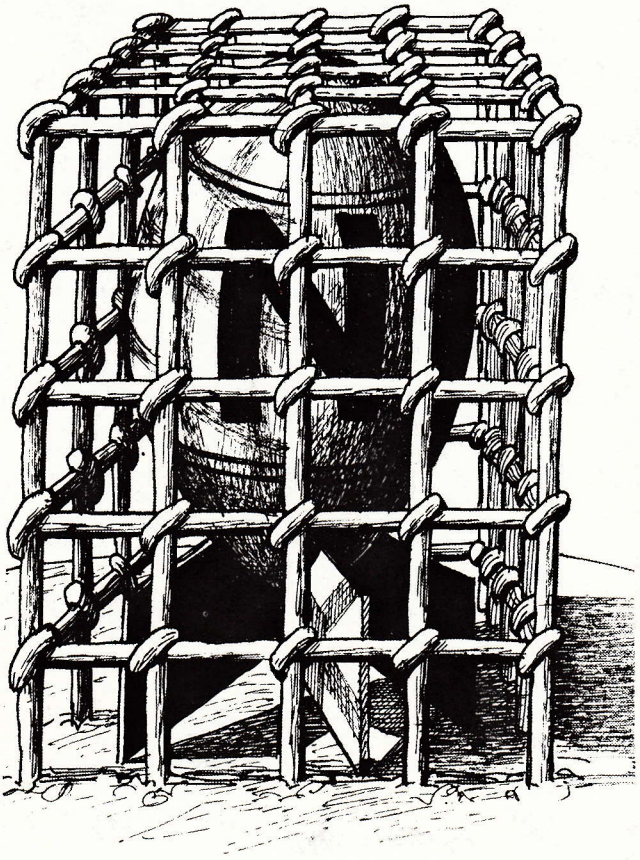

De Sovjet-Unie werkt actief mee aan vervolmaking van de controlerende werkzaamheden van het IAEA. Sovjet-specialisten werken voor het Agentschap nieuwe, volmaaktere controlemethodes uit. Teneinde de effectiviteit van het IAEA verder te vergroten betaalt de Sovjet-Unie jaarlijks een vrijwillige contributie, die ten gunste komt van het budget voor uitwerking van technische garantie-aspecten.

Tot bevordering van de non-proliferatie van kernwapens dienen de bilaterale afspraken die tot stand zijn gekomen tussen de Sovjet-Unie en andere landen. Van bijzondere betekenis zijn in dit opzicht de verklaringen van de Sovjet-Unie en Engeland (1975) en de Sovjet-Unie en Frankrijk (1977) over de non-proliferatie van kernwapens.

In 1982 stelde de Sovjet-Unie voor in de agenda van de 37e zitting van de Algemene Vergadering van de VN het punt op te nemen van de "verhoging van de inspanningen die de dreiging van een kernoorlog moeten wegnemen en die een veilige ontwikkeling van de kernenergie moeten waarborgen". Het is zo, dat er in verschillende landen een steeds groter aantal niet-militaire nucleaire objecten verschijnt, vooral op het gebied van de energievoorziening. Dit proces is onvermijdelijk, en naarmate andere energiebronnen uitgeput raken, zal dit proces nog verder in omvang toenemen. Intussen is opzettelijke verwoesting van kerncentrales, proefreactoren en andere dergelijke werken, zelfs indien uitgevoerd met conventionele wapens, in staat om uitstoting en verspreiding te veroorzaken van een enorme hoeveelheid radioactief materiaal, met alle dodelijke gevolgen voor de bevolking van dien. Met andere woorden, het effect is dat van een kernexplosie. De gevolgen van verwoesting van een grote kerncentrale zijn volgens specialisten te vergelijken met de radioactieve besmetting, veroorzaakt bij ontploffing van een kernbom met een sterkte van één megaton.

Deze overwegingen brachten de Sovjet-Unie ertoe de Algemene Vergadering van de VN voor te stellen verwoesting van burgerlijke nucleaire objecten, zelfs indien deze is uitgevoerd met conventionele wapens, op één lijn te stellen met een aanval, uitgevoerd met kernwapens. Dat zou betekenen dat zo'n aanval gelijk werd gesteld met die handelingen, die door de VN reeds zijn gekwalificeerd als buitengewoon ernstige misdrijven tegen de mensheid.

5

BETERE GARANTIES VOOR DE VEILIGHEID VAN KERNWAPEN-VRIJE STATEN

Verdere consolidatie van de voorwaarden voor non-proliferatie van kernwapens hangt in zekere mate af van de garanties, die de staten die vrijwillig afzien van hun productie of aanschaf, zullen ontvangen ten aanzien van het gebruik van zulke wapens tegen deze staten.

Bij het non-proliferatieverdrag sluiten internationale documenten aan die betrekking hebben op veiligheidsgaranties voor bij het verdrag aangesloten kernwapenvrije staten. In juni 1968 kwamen de regeringen van de Sovjet-Unie, de Verenigde Staten en Engeland in de VN-Veiligheidsraad met speciale verklaringen, waarin het voornemen van de drie kernmogendheden werd bevestigd om, in hun hoedanigheid van permanente leden van de Veiligheidsraad, de Raad onverwijld tot handelen aan te zetten in die zin, dat een bij het verdrag aangesloten kernwapenvrije staat die het slachtoffer zou worden van nucleaire agressie of hiermee zou worden bedreigd, verzekerd moest zijn van steun. Deze verklaringen werden bekrachtigd door een resolutie van de Veiligheidsraad.

Tegelijkertijd gaan vele landen die geen kernwapens hebben door met hun pogingen de kernmogendheden te bewegen zich te verplichten tegen hen geen kernwapens te gebruiken. Om aan deze rechtmatige verlangens tegemoet

te komen *kwam de Sovjet-Unie in 1978 tijdens de eerste bijzondere zitting van de Algemene Vergadering van de VN over ontwapening met de verklaring, dat zij nooit kernwapens zal gebruiken tegen die staten, die afzien van productie en aanschaf van kernwapens en op wier grondgebied geen kernwapens zijn gestationeerd.* Tegelijkertijd verklaarde de Sovjet-Unie zich bereid op dat punt ook speciale overeenkomsten te sluiten met onverschillig welke der kernwapenvrije staten. De Sovjet-Unie riep alle andere kernmachten op dit voorbeeld te volgen en overeenkomstige verplichtingen op zich te nemen. Eveneens in 1978, op de 33e zitting van de Algemene Vergadering van de VN, diende de Sovjet-Unie een voorstel in voor het maken van een internationale afspraak over betere garanties voor de veiligheid van kernwapenvrije staten.

Herfst van 1980 stelde de Sovjet-Unie in de VN voor dat, bij wijze van eerste stap tot het maken van een internationale afspraak, alle staten die over kernwapens beschikken naar inhoud gelijkluidende verklaringen zouden afleggen om geen kernwapens te gebruiken tegen kernwapenvrije staten op wier grondgebied geen kernwapens zijn gestationeerd. Vervolgens moesten deze verklaringen dan worden goedgekeurd bij gezaghebbend besluit van de VN-Veiligheidsraad.

6

HET INSTELLEN VAN KERNWAPEN-VRIJE ZONES EN VREDESZONES

De Sovjet-Unie gaat ervan uit, dat het instellen van kernwapenvrije zones in verschillende gebieden van de wereld bij zal dragen tot de consolidatie van de voorwaarden voor non-proliferatie en dus ook tot vermindering van de dreiging van een kernoorlog.

Het probleem van het instellen van kernwapenvrije zones stamt uit de vijftiger jaren, toen de Sovjet-Unie en enkele andere socialistische

landen ideeën lanceerden voor zulke zones in bepaalde gebieden van de wereld. *Begin 1956 diende de Sovjet-Unie bij de VN een voorstel in om in Centraal-Europa een zone te scheppen, waarbinnen de bewapening beperkt en geïnspekteerd moet worden en de plaatsing van alle atoom- en waterstofwapens verboden. Eind vijftiger, begin zestiger jaren deed een groot aantal staten naar het voorbeeld van de Sovjet-Unie en andere socialistische landen voorstellen tot het instellen van kernwapenvrije zones in verschillende gebieden van de wereld: op de Balkan en in het Middellandse Zeegebied, in Noord-Europa en in Afrika, in het Nabije Oosten en in Latijns-Amerika enz.*

De Sovjet-Unie is de mening toegedaan dat, hoe de overeenkomst er ook uitziet, deze daadwerkelijk een garantie moet zijn voor de overgang van het grondgebied van een deelnemende staat tot volledig kernwapenvrije zone, en er mogen geen mazen zijn die het mogelijk maken te zondigen tegen de kernwapenvrije status van de zones.

De Sovjet-Unie acht het noodzakelijk dat er effectieve controle wordt ingesteld op naleving van de verplichtingen die een staat op zich heeft genomen volgens de overeenkomst betreffende kernwapenvrije zones.

Met haar principiële standpunt ten gunste van het instellen van kernwapenvrije zones als uitgangspunt maakte de Sovjet-Unie zich in 1978 hard voor het verdrag tot verbod op kernwapens in Latijns-Amerika. Vooralsnog is dit de enige internationale overeenkomst, waarbij concreet een geografisch gebied tot kernwapenvrije zone werd uitgemaakt.

De Sovjet-Unie houdt actief vast aan de gedurende de afgelopen jaren in de VN besproken voorstellen inzake het scheppen van kernwapenvrije zones in Afrika en in het Nabije Oosten.

In juni 1981 bevestigde L. I. Brezjnev in antwoord op vragen van een correspondent van de Finse krant "Suomen Sosialidemokraatti", dat de Sovjet-Unie positief stond tegenover het voorstel om Noord-Europa tot kernwapenvrije zone te maken. De Sovjet-Unie sprak haar bereidheid uit zich te verplichten geen kernwapens te gebruiken tegen de landen van Noord-Europa die deel zouden uitmaken van de kernwapenvrije zone, dus die zouden afzien van productie, aanschaf en plaatsing van kernwapens op hun grondgebied. Een dergelijke garantie van de Sovjet-Unie kon worden geregeld door het afsluiten ofwel van een multilaterale overeenkomst waaraan ook de Sovjet-Unie deel zou nemen, ofwel van bilaterale overeenkomsten met elk van de landen die deel zouden uitmaken van de zone. De Sovjet-Unie is hier te allen tijde toe bereid. Het spreekt vanzelf, dat het instellen van zo'n zone voor de deelnemers hieraan aanzienlijk aan betekenis zou winnen, als een dergelijke garantie er ook zou komen van de kant van de NAVO.

Zoals bekend heeft men bij discussies in Scandinavische landen met betrekking tot het instellen van een kernwapenvrije zone in deze landen de gedachte uitgesproken, dat de Sovjet-Unie een bijdrage zou leveren tot de instelling van een dergelijke zone, als zij bereid zou zijn tot enkele aanvullende verplichtingen met betrekking tot dát deel van haar grondgebied, dat aan de zone zou grenzen. In dit verband heeft L. I. Brezjnev opgemerkt, dat de garanties om geen kernwapens te gebruiken tegen landen die deel uit zouden maken van een kernwapenvrije zone de hoofdzaak vormen, en dat voor deze landen de verplichting, die de Sovjet-Unie bereid is op zich te nemen, het belangrijkst is. Dat wil echter niet zeggen, dat bestudering van eventuele maatregelen met betrekking tot het eigen grondgebied van de Sovjet-Unie, grenzend aan de kernwapenvrije zone in Noord-Europa, niet tot de mogelijkheden behoort. De Sovjet-Unie is bereid deze kwestie met de belanghebbende landen te bespreken.

Met de kwestie van de instelling van kernwapenvrije zones hangt direct samen het voorstel dat de Sovjet-Unie in 1978 heeft ingediend bij de VN om geen kernwapens te stationeren op het grondgebied van die staten, die er thans nog geen op hun grondgebied hebben.

Er zijn over de hele wereld staten die steeds nadrukkelijker ook wijzen op de kwestie van regionale maatregelen, gericht op militaire ontspanning, waarbij ze in het bijzonder stellen, dat de mogendheden die geen deel uitmaken van de bedoelde zones ervan moeten afzien daar hun strijdkrachten te vergroten en er hun militaire bases aan te leggen. Anders gezegd: het gaat hier om het scheppen van vredeszones.

De Sovjet-Unie steunde en steunt onveranderlijk het streven van de kuststaten van de Indische Oceaan om dit gebied tot een vredeszone te maken, waar alle buitenlandse bases zouden moeten worden opgeheven en niemand

een bedreiging zou mogen vormen voor de veiligheid, onafhankelijkheid en souvereiniteit van deze kuststaten.

In 1977-1978 voerden de Sovjet-Unie en de Verenigde Staten bilaterale besprekingen over beperking en daaropvolgend vermindering van militaire activiteiten in de Indische Oceaan. Maar deze onderhandelingen werden door de Amerikanen afgebroken, omdat ze duidelijk indruisten tegen de militaristische koers van de Verenigde Staten in dat gebied.

Een ander gebied waar de militaire spanning af en toe het kookpunt bereikt, is het Middellandse Zeegebied. In het bijzonder geldt dit voor het Nabije Oosten. Daarom acht de Sovjet-Unie het mogelijk en noodzakelijk dit gebied van een plaats van militaire en politieke confrontatie te maken tot een zone van stabiele vrede en samenwerking. Tot dat doel zou kunnen dienen het bereiken van internationale overeenstemming aangaande de volgende kwesties:

— het in het Middellandse Zeegebied uitbreiden van vertrouwenwekkende maatregelen op militair gebied. Deze maatregelen hebben zich in de internationale praktijk reeds bewezen;

— een overeen te komen vermindering van de strijdkrachten in dat gebied;

— verwijdering van met kernwapens uitgeruste schepen uit de Middellandse Zee;

— het afzien van plaatsing van kernwapens op het grondgebied van kernwapenvrije Middellandse Zeelanden;

— verplichting voor de kernmogendheden geen kernwapens te gebruiken tegen enig Middellandse Zeeland dat geen stationering van zulke wapens op zijn grondgebied toestaat.

7

VERBOD OP CHEMISCHE WAPENS

Chemische wapens horen thuis in de klasse van de meest gevaarlijke middelen voor massavernietiging. Al jarenlang ageert de Sovjet-Unie consequent voor verschillende internationale

forums om het gevaar van chemische wapens volledig uit te bannen.

In 1972 diende de Sovjet-Unie samen met andere socialistische landen bij de Ontwapeningscommissie ter bestudering een ontwerp in voor een conventie betreffende het verbod op uitwerking, productie en voorraadaanleg van chemische wapens en betreffende hun vernietiging. Volgens het ontwerp legde de conventie de ondertekenende staten de volgende verplichtingen op: zij dienden zich te onthouden van uitwerking, productie, voorraadaanleg, aanschaf — hoe dan ook — en bewaren van bepaalde soorten en hoeveelheden chemische agentia voor zover deze niet bestemd waren voor vreedzame doeleinden. Die zelfde verplichtingen zouden moeten gelden voor wapens, installaties en transportmiddelen die bestemd waren voor het gebruik van chemische agentia voor vijandige doeleinden of in gewapende conflicten. Verboden chemische agentia, wapens, installaties en transportmiddelen moesten worden vernietigd of binnen afgesproken tijd geschikt worden gemaakt voor vreedzame doeleinden.

In 1976 begonnen tussen delegaties van de Sovjet-Unie en de Verenigde Staten bilaterale besprekingen teneinde te komen tot uitwerking van een gezamenlijk initiatief met betrekking tot een verbod op en vernietiging van chemische wapens. In 1980 braken de Amerikanen de onderhandelingen af en tot op heden zijn ze door hun schuld niet hervat.

In 1981 richtte de Algemene Vergadering van de VN zich op initiatief van de Sovjet-Unie tot alle landen met de oproep zich te onthouden van de productie en ontwikkeling van binaire en andere nieuwe soorten chemische wapens, en ook van plaatsing van chemische wapens op het grondgebied van andere landen.

Op de tweede bijzondere zitting over ontwapening van de Algemene Vergadering van de VN diende de Sovjet-Unie de *"basisstatuten voor een conventie betreffende een verbod op uitwerking, productie en voorraadaanleg van chemische wapens en betreffende hun vernietiging"* in. In deze statuten wordt rekening gehouden met de wensen van andere staten, o.a. ten aanzien van de controle. Dit document voorziet in strenge controle, die naast het gebruik van de eigen technische middelen van elk land tevens internationale procedures zou omvatten, waaronder controle ter plaatse.

8

VERBOD OP NIEUWE WAPENTYPES VOOR MASSA-VERNIETIGING

De noodzaak voor een en voor altijd paal en perk te stellen aan het verschijnen van wapens voor massavernietiging komt voort uit het feit dat de bewapeningswedloop, die voorheen voornamelijk een kwantitatief karakter droeg, steeds meer de kant op gaat van kwalitatieve perfectie van de wapens en van in principe nieuwe soorten vernietigingsmiddelen. Bij de snelle vooruitgang van wetenschap en techniek kunnen er reeds binnen afzienbare tijd nieuwe soorten wapens verschijnen, die wat hun effect betreft misschien niet alleen te vergelijken zijn met kernwapens, maar die ze zelfs aanzienlijk kunnen overtreffen.

De tendenties en perspectieven in de ontwikkeling van het onderzoek op wetenschappelijk en militair gebied *gaven de Sovjet-Unie aanleiding om in 1975 met een voorstel te komen betreffende een verbod op het vervaardigen van nieuwe soorten wapens voor massavernietiging en van nieuwe systemen van dergelijke wapens, en om een ontwerp voor te leggen voor een toepasselijke internationale overeenkomst.*

Sedertdien houden de Algemene Vergadering van de VN en de Ontwapeningscommissie zich voortdurend bezig met bestudering van dit probleem. De Sovjet-Unie heeft daarbij het initiatief in handen, diende herhaaldelijk voorstellen in over diverse kwesties en legde in 1977 een herzien ontwerp voor tot een overeenkomst,

waarin rekening was gehouden met de opvattingen en wensen van andere deelnemers aan de besprekingen. De belangrijkste vernieuwing in het aangevulde ontwerpverdrag bestond uit een artikel dat niet alleen voorzag in een allesomvattende overeenkomst betreffende het verbod op uitwerking en productie van nieuwe wapentypes en nieuwe wapensystemen voor massavernietiging, maar ook voorzag in afzonderlijke overeenkomsten tot verbod van concrete types van dergelijke wapentuig.

Op de 36e zitting van de Algemene Vergadering van de VN in 1981 werd op voorstel van de Sovjet-Unie een beroep gedaan op alle staten om bij wijze van eerste stap tot het sluiten van een allesomvattende overeenkomst te verklaren af te zullen zien van vervaardiging van nieuwe wapentypes en wapensystemen voor massavernietiging, met de bedoeling, dat dergelijke verklaringen daarna mogelijkerwijs zouden worden goedgekeurd bij besluit van de Veiligheidsraad.

Op de tweede bijzondere zitting van de Algemene Vergadering van de VN over ontwapening stelde de Sovjet-Unie de kwestie aan de orde van de afwijzing van gebruik van nieuwe ontdekkingen en verworvenheden op gebied van wetenschap en techniek voor militaire doeleinden.

Op initiatief van de Sovjet-Unie werd uitgewerkt en ter bestudering bij de Ontwapeningscommissie ingediend een gezamenlijk ontwerp van de Sovjet-Unie en de Verenigde Staten voor een verdrag tot een verbod op de uitwerking, productie, voorraadaanleg en toepassing van radiologische wapens. Op veel punten van het verdrag is al overeenstemming bereikt en thans zijn alle omstandigheden aanwezig om de zaak binnen zeer korte tijd af te kunnen ronden. Het sluiten van een dergelijk verdrag zou praktisch gezien een belangrijke stap betekenen in de richting van een allesomvattend verbod op nieuwe wapentypes voor massavernietiging.

De Sovjet-Unie streeft ook vastbesloten naar een verbod op nog een ander wapentype voor massavernietiging, nl. de neutronenbom.

In 1978 dienden de Sovjet-Unie en andere socialistische landen bij de Ontwapeningscommissie een ontwerp in voor een internationale conventie betreffende een verbod op productie, voorraadaanleg, ontwikkeling en gebruik van neutronenwapens. In 1981 werd op initiatief van de socialistische landen in de VN voor het eerst een resolutie aangenomen met de oproep onverwijld een begin te maken met onderhandelingen, teneinde te komen tot een internationale overeenkomst die van de neutronenbom een onwettig wapen moest maken.

9

AFWENDING VAN EEN BEWAPENINGS-WEDLOOP IN DE RUIMTE

Als verstandig alternatief voor militaire rivaliteit in de ruimte stelt de Sovjet-Unie voor te komen tot vreedzame internationale samenwerking bij het onderzoek en de exploitatie van de ruimte.

Een kwart eeuw geleden, na de lancering van de eerste aardse kunstmaan in de geschiedenis van de mensheid, stelde de Sovjet-Unie, die op dat moment de enige "kosmische mogendheid" ter wereld was, met uiterste vastberadenheid de kwestie aan de orde van een verbod zonder uitzonderingen op elk gebruik van de ruimte voor militaire doeleinden.

Sindsdien zijn de inspanningen van de Sovjet-Unie er consequent en nadrukkelijk op gericht van de ruimte een arena te maken waar staten elkaar op vreedzame wijze beconcurreren. *De Sovjet-Unie heeft actief meegewerkt aan een verdrag tot vaststelling van de beginselen waaraan staten zich hebben te houden bij onderzoek en exploitatie van de ruimte met inbegrip van de maan en andere hemellichamen*, waarbij het

verbod werd uitgevaardigd kernwapens en andere wapentypes voor massavernietiging in een baan om de aarde te brengen. Dit verdrag werd in 1967 gesloten.

Op beperking van gebruik van de ruimte voor militaire doeleinden waren ook gericht de onderhandelingen over anti-satellietsystemen tussen de Sovjet-Unie en de Verenigde Staten in 1978-1979, maar deze besprekingen werden van Amerikaanse zijde bevroren.

In 1981 deed de Sovjet-Unie in de VN het voorstel een internationale overeenkomst te sluiten betreffende het niet in de ruimte stationeren van wapens van enigerlei type en zij diende een ontwerpplan in voor een dienovereenkomstig verdrag.

10

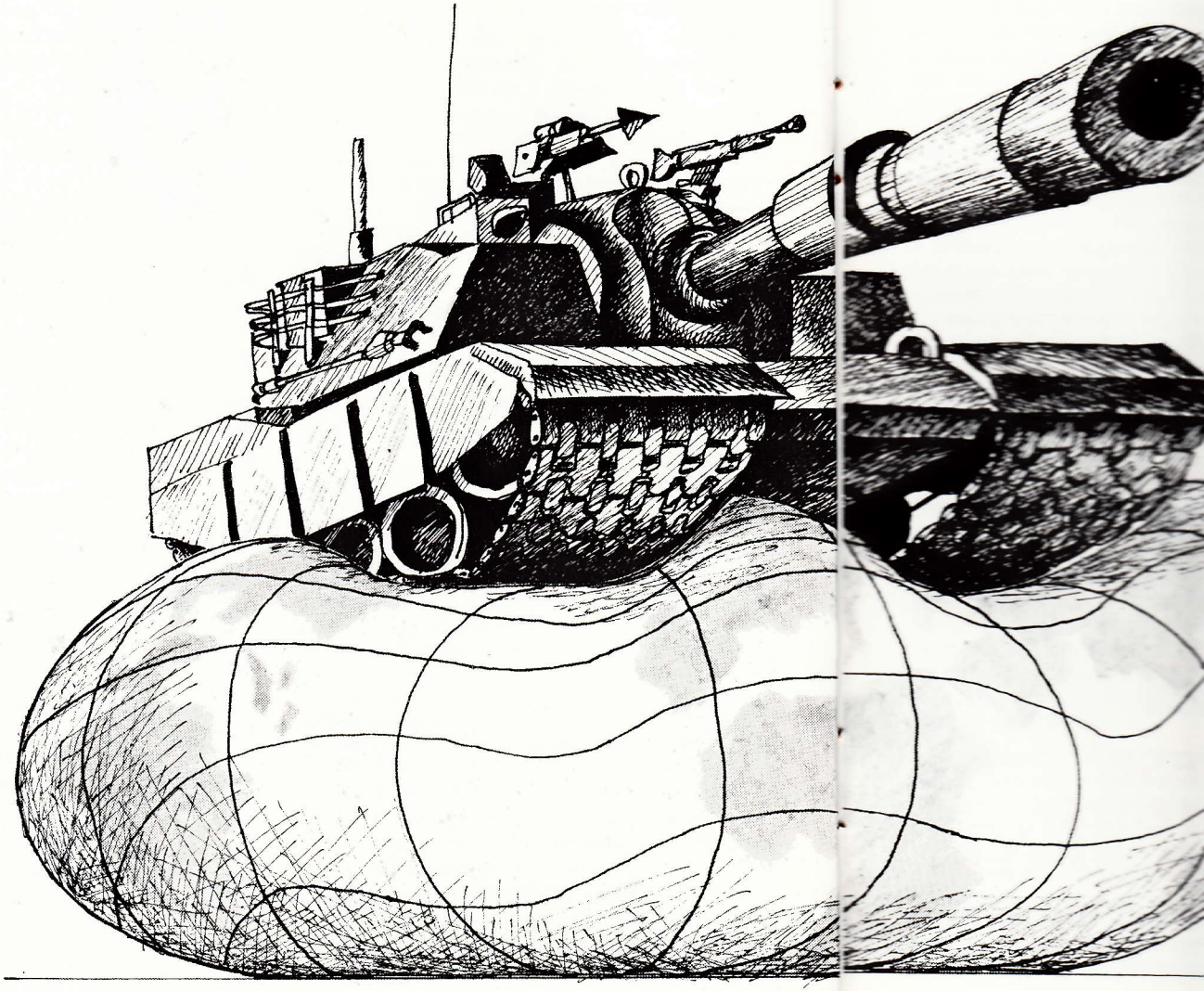

10

VERMINDERING VAN STRIJDKRACHTEN EN CONVENTIONELE WAPENS

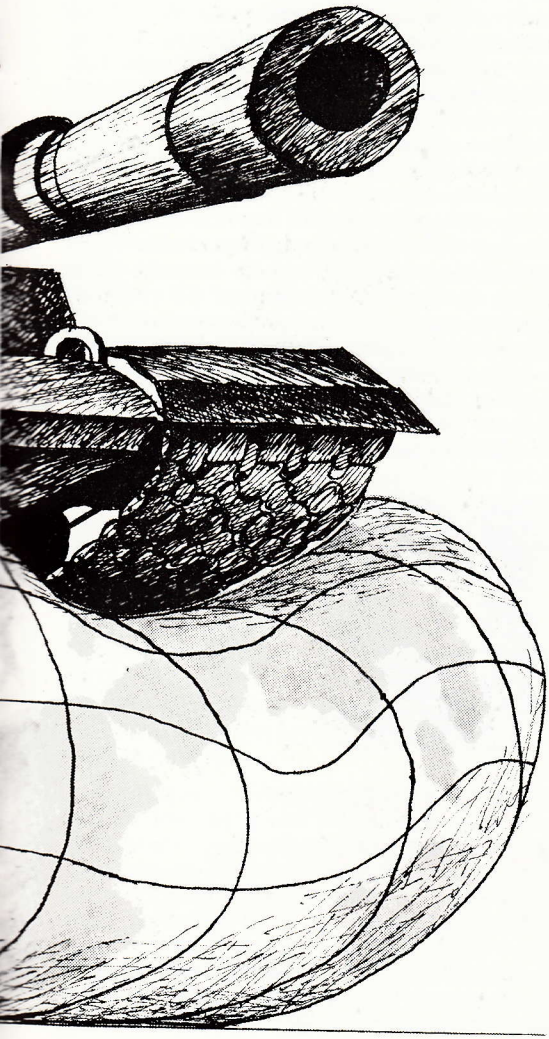

In de ogen van de Sovjet-Unie zijn maatregelen ten aanzien van de kernontwapening onlosmakelijk verbonden met stappen die moeten leiden tot beperking en vermindering van de strijdkrachten en van conventionele wapens.

In 1946 stelde de Sovjet-Unie als eerste in de VN de kwestie aan de orde van het algemeen reguleren en verminderen van de bewapening en van de strijdkrachten. In 1948 stelde de Sovjet-Unie alle permanente leden van de VN-Veiligheidsraad voor om bij wijze van eerste stap hun land-, zee- en luchtmacht in één jaar tijd tot een derde terug te brengen. In mei 1955 diende de Sovjet-Unie bij de VN ter bestudering een gedetailleerd plan in, dat er in het bijzonder in voorzag in de loop van 1956 de troepensterkte van de Sovjet-Unie, de Verenigde Staten en China te reduceren tot 1 à 1,5 miljoen man, en die van Engeland en Frankrijk tot 650 duizend man.

Midden vijftiger, begin zestiger jaren heeft de Sovjet-Unie herhaaldelijk aanzienlijke, eenzijdige troepenverminderingen ondernomen, alles bij elkaar genomen met meer dan 3 miljoen man.

In 1978 wendde de Sovjet-Unie zich tot staten met een groot oorlogspotentieel met de oproep een programma onder de loep te nemen dat ertoe moest dienen binnen een niet al te lang tijdsbestek een reeks maatregelen te verwezenlijken tot volledige stopzetting van de bewapeningsgroei, om zodoende de juiste voorwaarden te scheppen voor een daaropvolgende wapenvermindering. Naast stopzetting van de productie van kernwapens en andere wapentypes voor massavernietiging stelde de Sovjet-Unie voor te stoppen met de vervaardiging van nieuwe types conventionele wapens met grote vernietigingskracht en af te zien van uitbreiding van de legers en opvoering van de conventionele bewapening van staten die permanent zetelden in de VN-

Veiligheidsraad en ook van staten die met deze staten een pact hadden gesloten.

Op de 35e zitting van de Algemene Vergadering van de VN in de herfst van 1980 *deed de Sovjet-Unie het voorstel aan alle staten, met op de eerste plaats de staten met een permanente zetel in de Veiligheidsraad en de landen die met deze staten deel uitmaakten van een pact, om met ingang van 1 januari 1981 hun strijdkrachten niet meer uit te breiden en de conventionele wapenarsenalen niet verder op te voeren, bij wijze van eerste stap tot een daaropvolgende vermindering van de troepensterkte en van conventionele wapens.*

Op de tweede bijzondere zitting van de Algemene Vergadering van de VN over ontwapening in 1982 stelde de Sovjet-Unie voor tot een afspraak te komen de strijdkrachten en de conventionele bewapening niet verder op te voeren. Hiermee legde zij de basis voor toekomstige onderhandelingen over troepen- en wapenreductie.

11

VERLAGING DER DEFENSIE-BUDGETTEN

Verlaging van de defensiebestedingen kan in de praktijk werken als een sterke rem op de bewapeningswedloop. Aan de oplossing van dit probleem schonk en schenkt de Sovjet-Unie onveranderlijk grote aandacht.

In de eerste jaren na de oorlog diende de Sovjet-Unie voor verschillende internationale forums concrete voorstellen in met betrekking tot verlaging van de defensiebudgetten. In een Sovjet-ontwerp voor een resolutie aangaande "het op algemene schaal verminderen en regulieren van de bewapening", in 1946 ingediend op de eerste zitting van de Algemene Vergadering van de VN, werd benadrukt, dat het tot stand brengen van een algemene wapenvermindering in overeenstemming zou zijn met het belang dat de verschillende naties hebben bij verlichting van hun zware economische last, veroorzaakt door buitengewoon hoge uitgaven ten behoeve van de bewapening. Deze gedachte is de rode draad die ook loopt door de meest recente documenten van de Sovjet-Unie over ontwapening.

In 1973 diende de Sovjet-Unie bij de 28e zitting van de Algemene Vergadering van de VN ter bestudering een voorstel in, volgens hetwelk de staten met een permanente zetel in de VN-Veiligheidsraad hun defensiebudget met 10 procent zouden verlagen en een deel van de bespaarde middelen zouden aanwenden voor hulp aan ontwikkelingslanden.

De laatste jaren heeft de Sovjet-Unie in haar streven de oplossing van het vraagstuk van verlaging der defensiebudgetten dichterbij te brengen haar voorstel in een concrete vorm gegoten en zich bereid verklaard te komen tot afspraken over verlaging van het niveau van de defensiebestedingen, mits uitgedrukt in procenten of in absolute cijfers van een eensluidende grootheid. Bij wijze van eerste stap is voorgesteld te beginnen met bevriezing van de defensiebudgetten.

12

EUROPESE VEILIGHEIDS-VRAAGSTUKKEN

De Sovjet-Unie en de andere staten van het Warschaupact laten zich in hun handelingen leiden door een gedetailleerd programma, dat

beoogt ertoe bij te dragen de problemen als gevolg van de verdeling van Europa in militair-politieke blokken te overkomen. Het was in 1951, dat de Sovjet-Unie op de 6e zitting van de Algemene Vergadering van de VN een voorstel indiende om lidmaatschap van het agressieve NAVO-blok onverenigbaar te verklaren met het lidmaatschap van de VN. Het is veelzeggend, dat bij de oprichting van het Warschaupact in 1955 de leden van deze verdedigingsorganisatie tegelijkertijd aanboden om de beide tegenover elkaar staande blokken in Europa te ontbinden. *In 1966 boden de leden van het Warschaupact opnieuw aan de militaire bondgenootschappen te ontbinden.* In een memorandum over de kwesties van het beëindigen van de bewapeningswedloop en van ontwapening, gedateerd op 28 september 1976, uitte de Sovjet-Unie de bereidheid om bij wijze van eerste stap naar ontbinding van de militaire blokken over te gaan tot liquidatie van hun militaire organisaties. In november 1976 opperden de socialistische landen om het aantal deelnemers aan het Warschaupact en de NAVO niet verder uit te breiden. Tijdens de jubileumzitting van het Warschaupact in mei 1980 stelden de landen van het socialistische vriendschapsverbond voor om het erover eens te worden dat met ingang van een bepaalde overeen te komen datum noch één afzonderlijke staat, noch een groep van staten, in Europa de getalsterkte van zijn strijdmacht zou opvoeren in een gebied, bepaald door de Slotakte van de Conferentie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa. *In de herfst van 1980 diende de Sovjet-Unie bij de VN ter bestudering een voorstel in om de bestaande militaire bondgenootschappen niet uit te breiden en geen nieuwe op te richten.* In 1982 stelde de Sovjet-Unie voor, dat de bestuursorganen van de NAVO en het Warschaupact zouden verklaren de werkingssfeer van deze bondgenootschappen niet uit te breiden naar Azië, Afrika en Latijns-Amerika.

Bijzondere aandacht verdient het probleem van de beperking van kernwapens in Europa. De Sovjet-Unie ondersteunt metterdaad haar wens om op dit punt met de Verenigde Staten tot overeenstemming te komen. Zoals bekend heeft de Sovjet-Unie een eenzijdige maatregel genomen door een eind te maken aan de verdere stationering van raketten voor de middellange afstand in het Europese deel van de Sovjet-Unie. Sterker nog, een deel van deze wapens wordt zelfs gereduceerd. En tenslotte worden er ook geen raketten voor de middellange afstand meer bijgeplaatst achter de Oeral, vanwaar ze alleen maar West-Europa zouden bestrijken.

De Sovjet-Unie is bereid bij de onderhandelingen over beperking van kernwapens in Europa met de Amerikanen tot een overeenkomst te komen, waarbij beide partijen volledig afzien van alle soorten wapens voor de middellange afstand. De Sovjet-Unie wil nog verder gaan: zij is bereid een overeenkomst aan te gaan die Europa vrij zal maken van zowel kernwapens voor de middellange afstand als tactische kernwapens. Als het Westen vooralsnog niet bereid is tot radicale stappen, dan kan de Sovjet-Unie zich vinden in een overeenkomst tot geleidelijke, maar wel volledig wederzijdse vermindering van het aantal kernwapens voor de middellange afstand. Met name heeft de Sovjet-Unie zich bereid verklaard om in Europa slechts zoveel van haar raketten te handhaven als waarover Engeland en Frankrijk beschikken, en niet één exemplaar meer.

De landen van het Warschaupact spreken zich ook uit voor het nemen van een aantal stappen die zouden voeren tot versteviging van het politieke en juridische fundament, dat op het continent zorgdraagt voor naleving van het principe dat geen geweld wordt toegepast en er niet met geweld wordt gedreigd. Daarop doelden de socialistische landen, toen zij in 1976 voorstelden, dat alle staten die de Slotacte van Helsinki hadden ondertekend zich zouden verplichten niet als eerste kernwapens tegen elkaar te gebruiken. In 1979 kwam de Sovjet-Unie met een nieuw initiatief. Het betrof een voorstel tot een overeenkomst waarbij men er niet alleen van afzag als eerste kernwapens te gebruiken, maar ook conventionele wapens. Anders gezegd kwam dit neer op een soort niet-aanvalsverdrag tussen de deelnemers aan de algemene Europese Conferentie. In januari 1983 werd op een bijeenkomst van het Politieke Consultatieve Comité van de landen van het Warschaupact een belangrijk nieuw voorstel naar voren gebracht, nl. om een verdrag te sluiten dat geen enkele partij oorlogsgeweld zal gebruiken en dat vreedzame betrekkingen onderhouden zullen worden tussen de landen van het Warschaupact en de NAVO-lidstaten.

Enige vooruitgang op de Weense conferentie voor vermindering van de strijdkrachten en de ontwapening in Centraal-Europa zou bijdragen

tot afzwakking van de militaire tegenstellingen op het Europese continent en tot vordering op het gebied van de ontwapening. Deze onderhandelingen slepen al meer dan negen jaar voort — ze begonnen op 31 oktober 1973 — zonder tastbaar resultaat.

De gezamenlijke voorstellen der socialistische landen scheppen een solide basis voor het maken van afspraken. Deze voorstellen hebben het karakter van een compromis en onderscheiden een aantal fasen. De eerste fase houdt vermindering in van troepen en wapens van de Sovjet-Unie en de Verenigde Staten in Centraal-Europa. Men onderstreept dat deze maatregelen in nauw verband dienen te staan met de tweede fase, waarin de andere directe deelnemers aan de onderhandelingen hun troepen en wapens zouden moeten terugbrengen met een evenredig deel van hun militaire potentieel. Uiteindelijk wil men bereiken dat wordt overgegaan tot vermindering van de gezamenlijke, inmiddels op gelijk niveau gekomen getalsterkten van de strijdkrachten van de NAVO en het Warschaupact in dit gebied.

De Sovjet-Unie en de andere socialistische landen treden consequent op voor verbreding en verdieping van vertrouwenwekkende maatregelen en evenzo voor het nemen van effectieve stappen tot afzwakking van de militaire spanning op het Europese continent. In dit verband wordt bijzondere betekenis toegekend aan het bijeenroepen van conferenties over militaire ontspanning en ontwapening in Europa als wezenlijk onderdeel van de ontwikkeling van een algemeen Europees proces, dat is begonnen met de conferentie in Helsinki. Zoals bekend is, werd het voorstel voor het instellen van een dergelijk forum tijdens een ontmoeting te Boedapest in mei 1979 naar voren gebracht door een comité van ministers van buitenlandse zaken van de landen van het Warschaupact. In een reeks gezamenlijke documenten ontwikkelden en concretiseerden de socialistische landen vervolgens hun benadering van de belangrijkste punten die verband hielden met de oproep en de inhoud van de conferentie.

ALGEMENE EN ALGEHELE ONTWAPENING

Op 18 september 1959 diende de Sovjet-Unie bij de 14e zitting van de Algemene Vergadering van de VN ter bestudering een declaratie in voor

algemene en algehele ontwapen
tie bleek een vredesinitiatief
Sovjet-Unie stelde voor alle

algemene en algehele ontwapening. Deze declaratie bleek een vredesinitiatief bij uitstek. De Sovjet-Unie stelde voor alle strijdkrachten te ontbinden en alle vormen van wapens te vernietigen, de oorlogsindustrie en militaire bases op te heffen en te stoppen met het beschikbaar stellen van financiële middelen voor militaire doeleinden. Verwezenlijking van dit voorstel van de Sovjet-Unie zou de mogelijkheid tot het ontketenen van oorlogen bij de wortel uitroeien, want geen staat zou over de middelen beschikken om ze te voeren.

Een grote stap in de ontwikkeling van dit programma van de Sovjet-Unie was het ontwerpverdrag voor algemene en algehele ontwapening onder strenge internationale controle, door de Sovjet-Unie in 1962 ter bestudering ingediend bij de Ontwapeningscommissie. Dit tot in detail uitgewerkte ontwerp voorzag in de verwezenlijking van een algemene en algehele ontwapening in drie stadia in een tijdsbestek van vijf jaar.

Het eerste stadium voorzag in vernietiging van alle transportmiddelen voor gerichte kernwapens en tegelijkertijd opheffing van buitenlandse militaire bases op het grondgebied van anderen; vermindering van de getalsterkten van de strijdkrachten van de Sovjet-Unie en de Verenigde Staten tot 1,9 miljoen man; overeenkomstige vermindering in de conventionele bewapening en de defensiebestedingen.

In het tweede stadium moet vernietiging

plaatsvinden van alle voorraden kernwapens, chemische en bacteriologische wapens en hun productie moet volledig worden gestaakt; verdere vermindering van de getalsterkten van de strijdkrachten van de Sovjet-Unie en de Verenigde Staten tot 1 miljoen man; overeenkomstige verdere vermindering van de conventionele bewapening en defensiebestedingen.

Het derde stadium moet de voltooiing betekenen van het ontwapeningsproces: volledige opheffing van de strijdkrachten en de hele oorlogsmachine van alle staten, waarbij men in elk land slechts de beschikking houdt over een strikt beperkt aantal manschappen militie of politie, gewapend met lichte handvuurwapens.

Alle ontwapeningsmaatregelen zouden volgens het voorstel van de Sovjet-Unie vergezeld moeten gaan van een effectief georganiseerde internationale controle, noodzakelijk voor het vereiste toezicht op de uitvoering van deze maatregelen.

Tijdens de daaropvolgende studie van het Sovjet-ontwerpverdrag in de Ontwapeningscommissie, die enige jaren in beslag nam, heeft de Sovjet-Unie herhaalde malen veranderingen en preciseringen aangebracht, gedreven door haar wens, tegemoet te komen aan de onderhandelingspartners.

In een poging om een nieuwe impuls te geven aan de onderhandelingen in Wenen, diende de Sovjet-Unie op 17 februari 1983 namens de DDR, Polen, de USSR en Tsjechoslowakije verdere belangrijke voorstellen in. Deze zijn erop gericht tot afspraken te komen over vermindering van de strijdkrachten van de NAVO en het Warschaupact in Europa tot gelijke collectieve niveaus van 900.000 man beide kanten, waarvan niet meer dan 700.000 man in de landstrijdkrachten.

De Sovjet-Unie stelde ook voor dat, buiten het kader van een verdrag, zowel de Russische als de Amerikaanse strijdkrachten op basis van een wederzijds voorbeeld met resp. 20.000 en 13.000 soldaten ingekrompen zouden worden, tezamen met hun bewapening. Hierbij is de Sovjet-Unie bereid haar strijdkrachten te reduceren aanvullend op de 20.000 manschappen en 1000 tanks en ander militair materieel die zij reeds eerder in een eenzijdig initiatief uit de DDR teruggetrokken heeft.